

Essay

Hvad ved vi om politisk deltagelse og demokrati gennem læserbreve og debatindlæg?

Af Bolette Blaagaard, Lektor,
Institut for Kommunikation og Psykologi, Aalborg Universitet

Camilla Dindler, Lektor,
Institut for Kommunikation og Psykologi, Aalborg Universitet

Magtudredningen 2.0

Dette essay præsenterer en læsning af den eksisterende forskning om læserbreve. De journalistiske mediers læserbreve (on- og offline) har nogle helt centrale funktioner for den danske demokratiske samtale, omend funktioner som er under transition. De har et potentiale, som på afgørende måder har bidraget og kan bidrage til borgerdeltagelse og demokratiet i det 20. og 21. århundrede. Medieret borgerdeltagelse forstås dog i dag ofte som debatter på sociale medier, hvor Facebook og X kan anses for at udgøre en digital offentlighed. Men selvom 30% af danskerne svarer, at de er 'politisk engagerede' online, er det kun 3% af disse, som er aktivt deltagende gennem deling af politisk indhold. Samlet set har kun 7% af danskerne et positivt syn på de sociale mediers demokratiske samtale (Lorenzen 2023). Vi mener, at hvis en medieret offentlighed skal fremstå og fastholde et demokratisk virke, bør den fortsat også hvile på demokratiske - og ikke alene kapitalistiske - idéer og strukturer. En demokratisk struktur omfatter lige adgang til og mulighed for deltagelse.

Ideelt set kan læserbreve fungere som en mediekurateret kritisk offentlighed og som udtryk for lokale og/eller nationale fællesskaber. Undersøger man de journalistiske mediers relation til og med læserbreve, træder tre dimensioner frem. For det første er læserbreve borgeres oplevelser, perspektiver og holdninger, som de trykte medier i form af demokratisk arena formidler og faciliterer. For det andet sikrer læserbreve de trykte mediers legitimitet, idet de er udtryk for læserengagement og -feedback. Medierne får på den måde muligheden for at sikre social og politisk sammenhængskraft over geografiske områder. Sidst - og sammenhængende med den forrige dimension - vedligeholder læserbreve de trykte mediers relation til borgerne, som både er læsere, abonnenter og kilder. Det vil sige, at de på afgørende vis udgør de journalistiske mediers eksistensgrundlag, som består i at bringe korrekt og væsentlig information til offentligheden - et opdrag, der ikke kan finde sted uden borgerne som kilder.

Narrativt review med systematiske elementer

Essayet præsenterer et narrativt review over forskningens viden om læserbreve. Vi har gjort brug af systematiske og dokumenterede søgninger i relevante databaser og

herunder nogle konkrete inklusions- og eksklusionskriterier. Dermed har vi samlet 50 artikler og bøger med resultater fra Europa, USA, Skandinavien og i mindre grad Australasien, Sydamerika og Afrika. Søgestrategien bestod blandt andet af søgeordene "letters to the editor" og "news*" i abstract, titel og keywords samt "democra*" og "participa*" i alle felter. Samme søgning foretog vi på dansk.

Vi har foretaget en tematisk analyse af den indsamlede litteratur. Med det brede udvalg fra flere forskellige historiske perioder og mediesystemer blotlægger vores læsning således også nogle sammensatte og til tider spændingsfyldte tendenser og viden om læserbreve.

Hvilke temaer træder frem i litteraturen?

I litteraturen træder fire temaer frem, som vi mener dækker over, hvad den giver os svar på. Temaerne er 1) borgernes identitet og motivation, 2) form og stil i brevene, 3) redaktionel gatekeeping og 4) demokratisk betydning. I det følgende gennemgår vi vores fund inden for de fire temaer.

Borgerne	Form og stil	Gatekeeping	Demokrati
Hvilke borgere repræsenteres i de trykte mediers debatsektioner (herunder deres online debatsektioner)?	Hvordan kommer borgeres erfaringer, interesser og overbevisninger til udtryk?	Hvilke redaktionelle logikker giver sig til kende som redigerende magt i debatspalterne?	Hvilke former for demokratisk deltagelse, herunder sociale marginaliseringer, er læserbrevsinstitutionen med til at skabe og opretholde?

Tabel 1: Temaer i litteraturen om læserbreve

Borgerne – hvem repræsenteres (ikke)?

Borgerne er sjældent fokus for forskningen om læserbreve. De studier, som har foretaget optællinger af f.eks. etnicitet, køn, indkomst osv., viser at den gængse læserbrevsskribent er en hvid midaldrende mand med en videregående uddannelse (Wahl-Jorgensen 2001; Nielsen 2010).

Det efterlader en underrepræsentation af minoriteter (Nielsen 2010; Cooper, Knotts & Haspel 2009; Mathisen & Morlandstø 2022; Blaagaard & Dindler forthcoming) og dermed et stort hul i vores viden om minoriteters erfaringer og oplevelser af samfundet og dets udfordringer. Der er naturligvis metodiske udfordringer i at få viden om skribenternes identiteter, da der er grænser for, hvor meget information redaktionerne har på borgerne, som skriver ind. Men manglen på viden bunder også i en mangel på borgerfokuseret forskning på området.

Derudover peger nyere forskning (Blaagaard & Dindler forthcoming, Willig m.fl. forthcoming) på, at læserbredsredaktørerne foretrækker skribenter med en professionel baggrund, meningsdannere og eksperter.

Form og stil – borgernes udtryk

Forskningen om læserbreve fokuserer i overvejende grad på cases med stærk affektiv appel, såsom Brexit (Garcia-Blanco & Bennett 2022), migration (Hovden & Mjelde 2022), klima (Kojo, Vilhunen, Litmanen & Lehtonen 2022; Barrios & Miller 2018) og post-9/11 (Ashraf 2014), hvilket afspejles i vores viden om skrivestil. Det er emner, som får følelserne i kog, og som derfor udviser et stærkt emotionelt sprog. Ofte er sproget negativt ladet, men der er også eksempler på melankolsk sprogbrug (Barrios & Miller 2018).

Andre studier viser, at argumentationsmetoder som retoriske spørgsmål og sammenligninger osv. ofte bruges (Carpenter 2009; Ashraf 2014). Det handler blandt andet om, hvem læserbrevsskribentens forestillede modtager er. Læserbreve, som er adresseret til lokale offentligheder, baserer sig oftere på rationelle argumenter, mens

læserbreve, som diskuterer globale problematikker, er mere følelsesladede (Perrin & Vaisey 2008).

Både form og stil må ses som en afspejling af de journalistiske normer, som redaktørerne håndhæver. Forskningen, som undersøger borgeres italesættelse af emner såsom Brexit, klima og migration, vil derfor altid også undersøge de journalistiske nyhedskriterier i aktion, selvom studierne ikke altid selv fremhæver eller behandler dette aspekt.

Læserbrevene som produkt af journalistiske normer og praksisser ses også i formen på læserbrevene, som nogle steder fremstår som artikler (Farkas & Neumeyer 2020) og som til tider mangler dialogen og har karakter af 'parallelle monologer' (Wahl-Jorgensen 2001; Mathiesen & Morlandstø 2022). Dog er der eksempler på, at læserbrevsskribenter tager udgangspunkt i andre læserbreve eller i nyhedsartikler og dermed nærmer sig dialogiske kvaliteter. Disse eksempler finder vi dog i litteraturen oftest i historiske cases (Cavanagh 2018).

Gatekeeping – den redaktionelle rolle

Forskningen er i mange tilfælde udført med basis i journalistikstudier. Litteraturen viser, at debatredaktørerne har en klar forståelse for deres egen rolle med at skabe et demokratisk rum for debat i avisens spalter, men det er ikke altid, at de er tilfredse med borgernes bidrag.

De redaktionelle medarbejdere bruger gerne journalistiske normer som kriterier, når læserbreve skal udvælges til publikation. Wahl-Jorgensen (2002) identificerer fire kriterier, som er gængse i litteraturen: Læserbrevene udvælges på baggrund af, om de forholder sig til avisens øvrige nyhedsdækning. Dette kriterie kalder Wahl-Jorgensen 'relevans'. Derudover foretrækkes læserbreve, som har en 'underholdende' og tiltrækkende effekt. Dvs. at sproget gerne må være sprudlende og følelserne gerne må vises. Dog skal læserbrevene være 'korte og præcise', hvilket igen peger på journalistikkens egne kriterier for god rapportering. Sidste kriterie, som Wahl-Jorgensen definerer på basis af kvalitative interviews med redaktører, er 'autoritet'. Dette kriterie

understreger den udvikling, som nyere forskning også finder: Redaktørerne vælger professionelle meningsdannere frem for den 'almindelige' skribent på trods af, at det netop er den almindelige borger, som aviserne ønsker at give stemme og plads i avisens spalter (Wahl-Jorgensen 2001). Interessen for autoritative stemmer i spalterne understreger desuden redaktørernes fokus på kulturel kapital, eksklusivitet og professionalisme.

Nielsen (2010) har identificeret seks kategorier, som til dels overlapper med Wahl-Jorgensens, og som italesætter redaktionelle overvejelser. De er 'nyhedsværdi', 'tekstuel kvalitet' og 'hastighed', som alle tre lægger sig op ad Wahl-Jorgensens kriterier, hhv. 'relevans', 'underholdende' og 'kort og præcist' sprog. Nielsens næste to kategorier 'fairness' og 'uenighed' lægger sig også op ad de journalistiske normer. Endelig identificerer Nielsen kategorien 'individualiseret repræsentation'. Det er en overvejelse, der indebærer at redaktørerne ser læserbrevene som en modvægt til journalistikkens brug af eksperter og politikere. Denne overvejelse står dermed i et spændingsforhold til Wahl-Jorgensens kriterie om autoritet, hvilket peger på den redaktionelle ambivalens i forhold til læserbrevsskribenterne.

Generelt forsøger redaktørerne at balancere mellem inklusion af borgernes stemmer og redaktionelle retningslinjer, som udelukker racisme, sexismen og almindelig uterlighed. Redaktørerne er villige til at gå langt for ytringsfriheden (Wahl-Jorgensen 2004). Samtidig er de sjældent begejstrede for bidragene, og der er eksempler på redaktører som mener, at læserbrevsskribenterne mangler uddannelse i, hvordan medier fungerer (Brites & de Silva 2017), og de finder til tider skribenterne 'vanvittige' (Wahl-Jorgensen 2002b). Redaktørerne ønsker dermed en offentlig, demokratisk samtale i spalterne, men inden for journalistiske og professionelle rammer.

Generelt er antallet af læserbreve faldet i danske aviser siden 90'erne (Willig m.fl. forthcoming), og der er løbende sket en professionalisering af brevenes indhold samtidig med en optoning af kommerciel personificering. Forskningen viser desuden, at der er forskel på, om man er redaktør for en lokal eller en national avis. Lokale aviser publicerer flere breve, hvorfor lokalaviserne især kan have et politisk potentiale. Men det potentiale står i modsætning til redaktionernes ønske om professionalisering af

skribenterne og skabelsen af lokal og social sammenhængskraft (Wahl-Jorgensen 2002a).

Fremtidens læserbrevsredigering er mere fokuseret på post-redigering i form af moderation af sociale medier og kommentarspor samt publicering af tidligere online kommentarer i de fysiske aviser. Det peger i retning af nye hybride former for borgerdeltagelse (McElroy 2013; Ihlebæk & Krumsvik 2013).

Opsamlende kan man sige, at vores viden om læserbreve i høj grad er forbundet med redaktionelle og journalistiske perspektiver og placerer borgernes erfaringer og sociale engagement i relation til læserbreve og debat uden for det egentlige forskningsfokus.

Demokrati – det deliberative og det agonistiske

Det sidste tema i vores review er 'demokrati'. Det er langt fra alle studierne i vores sample, som eksplicit tematiserer demokratiske perspektiver på deres undersøgelser og dermed, hvordan f.eks. journalistisk redigering bidrager til og skaber forhindringer for forskellige demokratiske former og udtryk.

Der er dog nogle studier, som mere specifikt anlægger et blik på, hvordan indhold, deltagere og redaktionelle processer tilsammen skaber forskellige demokratiske praksisser (Wahl-Jorgensen 2002a, 2005; Winsvold 2009; Engelke 2020; Mathisen & Morlandstø 2022).

Specielt drejer det sig om deliberative og agonistiske praksisser. Det deliberative kommer i fokus med vurderinger af, hvem der får adgang, hvorvidt der synes at være bred repræsentation, og hvorvidt der finder dialog sted mellem skribenterne samt journalister og skribenter imellem. Det deliberative kommer også til syne i studier, som interesserer sig for hvordan evt. dialog mellem deltagere får en samfundsmæssig betydning i form af f.eks. politisk agenda-setting.

Studier med et deliberativt fokus viser kort sagt en dialektisk dialogisk norm, som vægter argumentets kraft med henblik på det fælles gode. Som temaerne ovenfor viser, så er resultaterne, hvad angår læserbrevens deliberative karakter ikke altid opmuntrende. Dog peges der på borgernes tro på læserbrevs og kommentarers væsentlighed for demokratiet (Engelke 2020), da læserbreve i nogle tilfælde i hvert fald bidrager til diversitet inden for mediernes dækning af konkrete emner.

Det er værd at nævne, at Wahl-Jorgensen i flere studier introducerer, hvad man kan kalde et agonistisk perspektiv. Perspektivet introduceres ikke som en direkte modsætning til det deliberative perspektiv, men som et blik på borgernes deltagelse, som ser det affektive og det stærkt konfliktuelle som potentielle demokratiske ressourcer.

Det ligger i forlængelse af Chantal Mouffes (2000) argument om, at konflikter for det første er et grundvilkår for ethvert fællesskab og for det andet, at det kan være i den kontinuerlige og affektive italesættelse af konflikter, at demokratier kan bevare deres vitalitet og robusthed på tværs af forskelligheder. Det kræver stærke institutioner, og netop her kan de journalistiske medier med læserbreve (on- og offline) måske fortsat tilbyde et bredt offentligt forum og således udgøre et alternativ til tech-giganternes uigennemskuelige indholdsmoderation og "formelle ligegyldighed" over for blandt andet demokrati og deliberation (Zuboff 2015, s. 79).

Hvad mangler vi at vide?

Litteraturreviewet viser os, at der er en stor mangel på viden om borgernes perspektiver på og motivation for at deltage i demokratiet gennem læserbreve. Få studier medtager afviste læserbreve i deres sample (f.eks. Nielsen 2010), og ingen ser på hvad der motiverer eller afholder borgere fra at skrive og sende et indlæg.

Fordi stilen og formen er defineret af de redaktionelle normer og retningslinjer, mangler der viden om, hvordan borgere, som ikke har det skriftlige ord i deres magt, evt. kunne tænke sig at udtrykke deres politiske perspektiver. Vi har et smalt og ufuldstændigt grundlag for at sige noget om borgeres deltagelse i den offentlige samtale gennem

læserbreve. Vi mener, at der mangler viden om, hvem der ikke får adgang, hvordan borgere oplever at deltage i debatten og at blive ekskluderet eller føle sig ekskluderet.

I vores sample er der desuden kun tre studier, som fokuserer på Danmark (Bro 2000; Nielsen 2010; Kammer 2010) og to studier på vej (Blaagaard & Dindler forthcoming, Willig m.fl. forthcoming). Der er derudover et par studier, som sammenligner Danmark med andre lande (Wahl-Jorgensen 2007; Hovden & Mjelde 2022), mens de resterende fokuserer på bl.a. Europa, USA, Pakistan og Sydamerika. Det må ses som en væsentlig mangel med tanke på mediesystemiske forskelle mellem regioner og med tanke på, at borgernes medierede rum netop rammesætter og muliggør udfoldelsen af demokratiske former.

Sidst men ikke mindst vil det også være nødvendigt at se på betydningen af de hybride former for læserbreve og online kommentarer for at få en bedre forståelse af borgerinddragelse og deltagelse gennem læserbreve. Vi mener, at der fortsat ligger et demokratisk potentiale i læserbrevs-genren, som gør borgerinddragelse mulig inden for rammerne af det publicistiske opdrag. På trods af at antallet af abonnenter er faldende, viser forskningen og samtaler med stakeholders os, at læserbrevene og mediekurateret debat har en stor normativ betydning for lokalsamfund og fornemmelsen af, at der foregår en demokratisk samtale (Engelke 2020). Hvis danskerne fortsat frabeder sig en digital offentlighed på sociale medier (Lorenzen 2023), er det relevant at spørge, hvem eller hvad der skal sikre de stærke institutioner, som er nødvendige for demokratisk deltagelse. Umiddelbart peger pilen på, at medierne på den ene side udvikler deres redigerende praksisser med inspiration fra kreativiteten og mangfoldigheden i de sociale medier, men med kontekstuel sensitivitet. I forlængelse heraf er det også nødvendigt at gentænke den demokratiske samtale. Er det stadig deliberation, som gør sig bedst, og hvordan kan online kreativitet inkorporeres i nye journalistiske forretningsmodeller? Endelig er det nødvendigt med en tidssvarende og bæredygtig statslig politik på området, som med publicistiske intentioner kan understøtte borgernes demokratiske deltagelse.

Litteratur

- Ashraf, H. (2014). Letters to the Editor: A Resistant Genre of Unrepresented Voices. *Discourse & Communication* 8(1): 3-21. <https://doi.org/10.1177/1750481313503225>
- Barrios, M.M. & T. Miller. (2018). Green Passion Afloat. The Discourse on Colombia's Magdalena Riverin letters to the editor. *Journalism Studies* 19(5): 674-689. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2016.1198241>
- Blaagaard, B.B. & C. Dindler. (Forthcoming). Views for All the People. Mapping debate section contributors, topics, and qualifications in Danish letters to the editors.
- Brites, M.J. & M. T. de Silva. (2017). The Portuguese News Industry's Perspectives and Roles on the Making of Active Citizens: Readers' skills to comment on the news. *Estudos em Comunicacao* 25(1): 137-152. <https://doi.org/10.20287/ec.n25.v1.a08>
- Bro, P. (2000). Bag dagbladenes debatsider. In: A. B. Lund (ed.): *Først med det sidste*. pp. 127-142. Århus: Ajour.
- Carpenter, L. M. (2009). Influencing Health Debates Through Letters to the Editor: The Case of Male Circumcision. *Qualitative Health Research*, 19(4), 519-534. <https://doi.org/10.1177/1049732309332646>
- Cavanagh, A. (2018). Ladies of the Times. Elite Women's Voices at the Turn of the Twentieth Century. *Journalism Studies* 19(2): 268-283. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2016.1179125>
- Cooper, C., Gibbs Knotts, H. & Haspel, M. (2009). The Content of Political Participation: Letters to the Editors and the People Who Write Them. *PS: Political Science & Politics* 42(1): 131-137. <http://www.jstor.org/stable/20452387>
- Dindler, C. & Blaagaard, B. B. (Forthcoming). What do we know about letters to the editor.
- Engelke, K.M. (2020). Enriching the conversation. Audience perspectives on the deliberative nature and potential of user comments for news media. *Digital Journalism* 8(4): 447-466. <https://doi.org/10.1080/21670811.2019.1680567>

- Farkas, J. & C. Neumayer. (2020). Mimicking News: How the credibility of an established tabloid is used when disseminating racism. *Nordicom review* 41(1): 1-17. <https://doi.org/10.2478/nor-2020-0001>
- Garcia-Blanco, I. & L. Bennett. (2022). "Stop Giving Us the Negatives of the Other Side's Aims": The EU Referendum Through Letters to the Editor. *Journalism Studies* 23(2): 207-223. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2021.2017792>
- Hovden, J. F., & Mjelde, H. (2022). The Immigration Issue and the vox Populi: Letters to the Editor in six Scandinavian Newspapers 1970-2016. *Journalism Studies (London, England)*, 23(16), 2097-2118. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2022.2140307>
- Ihlebaek, K.A. & Krumsvik, A.H. (2015). Editorial power and public participation in online newspapers. *Journalism* 16(4):470-487. <https://doi.org/10.1177/1464884913520200>
- Kammer, A. (2010). Gratisaviserne som en politisk ressource. *Journalistica*, 4(2). <https://doi.org/10.7146/journalistica.v4i2.2636>
- Kojo, M., Vilhunen, T., Kari, M., Litmanen, T., & Lehtonen, M. (2022). The Art of Being Ethical and Responsible: Print Media Debate on Final Disposal of Spent Nuclear Fuel in Finland and Sweden. *Social Justice Research*, 35(2), 157-187. <https://doi.org/10.1007/s11211-022-00391-6>
- Lorenzen, M.S. (2023). Digitaliseringen af den demokratiske samtale og deltagelsen i politiske diskussioner online. Syddansk Universitet.
- McElroy, K. (2013). Where Old (Gatekeepers) Meets New (Media): Herding reader comments into print. *Journalism Practice*, 7(6), 755-771. <https://doi.org/10.1080/17512786.2013.774117>
- Mathisen, B. R., & Morlandstø, L. (2022). Audience participation in the mediated Arctic public sphere. *Journalism (London, England)*, 23(8), 1700-1716. <https://doi.org/10.1177/1464884920973102>
- Mouffe, C. (2000). *The democratic paradox*. Verso.

- Nielsen, R. K. (2010). Participation through letters to the editor: Circulation, considerations, and genres in the letters institution. *Journalism* 11(1): 21-35. DOI:[10.1177/1464884909350641](https://doi.org/10.1177/1464884909350641)
- Perrin, A. J. & Vaisey, S. (2008). Parallel Public Spheres: Distance and Discourse in Letters to the Editor. *American Journal of Sociology* 114(3): 781-810. DOI: [10.1086/590647](https://doi.org/10.1086/590647)
- Wahl-Jorgensen, K. (2001). Letters to the editor as a forum for public deliberation: modes of publicity and democratic debate. *Critical Studies in Media Communication* 18(3): 303-320. <https://doi.org/10.1080/07393180128085>
- Wahl-Jorgensen, K. (2002a). Understanding the conditions for public discourse: four rules for selecting letters to the editor. *Journalism Studies* 3(1): 69-81. DOI:[10.1080/14616700120107347](https://doi.org/10.1080/14616700120107347)
- Wahl-Jorgensen, K. (2002b). The construction of the public in letters to the editor. Deliberative democracy and the idiom of insanity. *Journalism* 3(2): 183-204. <https://doi.org/10.1177/146488490200300203>
- Wahl-Jorgensen, K. (2007). *Journalists and the public: newsroom culture letters to the editor and democracy*. Hampton Press.
- Willig, I., Bengtsson, M., Blach-Ørsten, M. & H. Jørndrup. (Forthcoming). So much more than news. Revisiting press epochs from an explorative study of non-news genres in Danish newspapers from 1918 to 2018. *Nordicom*.
- Winsvold, M. (2009). Arguing into the digital void? On the position of online debates in the local public spheres of four Norwegian municipalities. *Javnost – the public* 16(3): 39-54. <https://doi.org/10.1080/13183222.2009.11009008>
- Zuboff, S. (2015). Big Other: Surveillance capitalism and the prospects of an information civilization. *Journal of Information Technology*, 30: 75-89.

Magtudredningen 2.0: Essay-serien

En central del af Magtudredningen 2.0 er en bred inddragelse af forskere, hvis forskning kredser om et eller flere af magtudredningens temaer. Som led i projektet blev der i foråret 2024 afholdt 15 forskerworkshops, hvor oplægsholdere efterfølgende blev inviteret til at omarbejde deres oplæg til et essay. Essay-serien er forfatternes perspektiver på centrale tematikker for en dansk magtudredning og har forfatterne som afsender.

Dette essays er en del af tema 10 i Magtudredningen 2.0's forskningsplan: Hvordan deltager borgerne i den demokratiske proces og civilsamfundet i det 12. århundrede?

Et demokratis legitimitet hviler på en oplevelse af medborgerskab. Dette tema undersøger forandringer i borgernes demokratiske engagement i den politiske proces og i civilsamfundet. Herunder undersøges uligheder og marginalisering baseret på f.eks. køn, alder, etnicitet, socialklasse og bopæl. Relevante emner kan desuden være borgere uden valgret samt grønlandere og færingers mulighed for indflydelse. Fokus i dette tema ligger på både traditionelle deltagelsesformer via valgdeltagelse (kommunalt/regionalt, nationalt og på EU-niveau) og partimedlemskab samt nye deltagelsesformer såsom borgerhøringer og nye digitale platforme til at organisere deltagelse. Temaet dækker også civilsamfundsorganisationernes betydning for borgernes demokratiske deltagelse og dannelse.